

Z KART HISTORII

Dr Donat KOWALSKI

UDZIAŁ OCHOTNIKÓW POLSKICH Z „LEGIONU POLSKIEGO W FINLANDII” W FIŃSKIEJ WOJNIE DOMOWEJ W PIERWSZEJ POŁOWIE 1918 ROKU

W rosyjskiej armii carskiej stacjonującej na terytorium autonomicznego Wielkiego Księstwa Finlandii¹ pełniło służbę wojskową wielu oficerów i żołnierzy pochodzenia polskiego. Po rewolucji lutowej w Rosji, Polacy pełniący służbę wojskową

**Pochód członków Legionu Polskiego w Finlandii w Wyborgu podczas uroczystości
ku czci Tadeusza Kościuszki**

Haroldson Archivum Cyfrowe, sygn. 1-H-254-1

Źródło: <http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/76625/>.

¹ Autonomiczne *Wielkie Księstwo Finlandii* – nazwa ziem fińskich wchodzących w skład carskiego Imperium Rosyjskiego przed uzyskaniem przez Finlandię niepodległości w grudniu 1917 roku. Przepis własny.

w jednostkach armii rosyjskiej stacjonujących na ziemiach fińskich utworzyli polską ochotniczą formację wojskową zwaną *Legionem Polskim w Finlandii* (fiń. „*Pualan Legioona Suomessa*”), który istniał w latach 1917–1918 przed wybuchem i w trakcie wojny domowej w Finlandii (fiń. „*Suomen sisällissota*”), toczonyj między „Białymi” (fińska prawica), a „Czerwoną Gwardią” (fińska lewica).

Zalążkiem powstałego *Polskiego Legionu* były tzw. *Żołnierskie Związki Wojskowe Polaków* (Rady Wojskowe), utworzone przez Polaków pełniących służbę w rosyjskich garnizonach w wielu fińskich miejscowościach, takich jak: Abo, Björneborg, Hanko, Hämeenlinna, Helsinki, Ino, Kokemäki, Kotka, Lappeenranta, Mikkeli, Oulu, Panneli, Pori, Raumo, Riihimäki, Tampere, Tornio, Turku, Uleaborg, Willmanstrand, Vaasa i Viipuri (Wyborg).

**Pochód członków Legionu Polskiego w Finlandii w Wyborgu podczas uroczystości
ku czci Tadeusza Kościuszki**

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-H-254-2

Źródło: <http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/76626:1/>.

W dniu 24 kwietnia 1917 roku na zebraniu przedstawicieli polskich rad żołnierskich w miejscowości *Viipuri* (jednym z twórców legionu był *Aleksander Wilczewski*²) podjęto ostateczną decyzję o sformowaniu polskiej ochotniczej forma-

² **Aleksander Wilczewski** – absolwent Uniwersytetu Dorpackiego (obecnie Uniwersytet w Tartu w Estonii). Członek Centralnego Komitetu Związków Wojskowych Polaków w Finlandii i jeden ze współzałożycieli Polskiego Legionu w Finlandii. W 1828 roku na Uniwersytecie Dorpackim powstała najstarsza polska korporacja akademicka „Konwent Polo-

cji wojskowej – *Legionu Polskiego w Finlandii* dowodzonego przez *rotmistrza Stanisława Bogusławskiego*³.

Z kolei w czerwcu 1917 roku w Wyborgu podczas ogólnego zjazdu przedstawicieli Związku Wojskowego Polaków zdecydowano o wydzieleniu wszystkich żołnierzy pochodzenia polskiego z szeregów armii rosyjskiej przebywającej na ziemiach fińskich oraz potwierdzono zamiar kontynuacji tworzenia własnych (polskich) formacji wojskowych. Potwierdzono ponadto, że w przypadku spodziewanego wybuchu walk o niepodległość Finlandii, żołnierze Legionu Polskiego udzielą militarnego wsparcia fińskim dążeniom niepodległościowym w walce przeciwko carskiej Rosji i fińskim komunistom.

Krzyż pamiątkowy Legionu Polskiego w Finlandii 1917–1918 (wersja I)

Źródło: <http://www.dobroni.pl/galeria,i-wojna-swiatowa,17099,266>.

nia”, zrzeszająca polskich studentów z terenów Rzeczypospolitej Obojga Narodów, bez względu na wyznanie i kwestie etniczne, którzy kontynuowali tradycje Filomatów i Filaretów. Uniwersytet w Tartu (zwany Dorpackim) odegrał istotną rolę w kształceniu Polaków, szczególnie po zamknięciu przez władze carskie w 1830 roku Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Wileńskiego. Uczelnia Dorpacka znana była z prowadzenia liberalnej polityki i unikania dyskryminacji Polaków. Zob. http://pl.wikipedia.org/wiki/Uniwersytet_w_Tartu; http://pl.wikipedia.org/wiki/Konwent_Polonia.

³ http://pl.wikipedia.org/wiki/Legion_Polski_w_Finlandii.

Najwyższą władzą polityczną *Legionu Polskiego* w Finlandii stał się, wyłoniony podczas czerwcowych obrad w Wyborgu, *Centralny Komitet Związków Wojskowych Polaków w Finlandii*. Polska formacja wojskowa posiadała wysoki poziom wyszkolenia specjalistycznego, bogate wyposażenie (znaczne zapasy amunicji, gotówki i żywności) i dobre uzbrojenie.

W szczytowym okresie rozwoju osiągnęła liczebność 37 oficerów i około 1700 żołnierzy, posiadając następującą strukturę organizacyjną⁴:

- a) batalion kombinowany (mieszany), złożony ze wszystkich rodzajów broni i twierdzy w miejscowości *Viipuri* (Wyborg);
- b) dywizjon ciężkiej artylerii w miejscowości *Sweaborg*;
- c) oraz kompania piechoty w miejscowości *Ino*.

Krzyż pamiątkowy Legionu Polskiego w Finlandii 1917–1918 (wersja II)

Źródło: <http://www.historycy.org/index.php?showtopic=35789>.

Miejscem stałego stacjonowania polskich oddziałów była twierdza w Wyborgu. Początkowo, podstawowym zadaniem Legionu Polskiego w Finlandii było zapewnienie spokoju mieszkańcom miasta i okolic oraz przeciwdziałanie ewentualnemu

⁴ Portal internetowy „Biuletynu Zjednoczenia Polskiego w Helsinkach”, <http://www.poloniam-finlandia.fi/biuletyny/biuletyn75.html>.

niebezpieczeństwu, które groziło ludności ze strony zanarchizowanych i zbuntowanych oddziałów rosyjskich.

Z chwilą wybuchu w styczniu 1918 roku fińskiej wojny domowej pomiędzy oddziałami fińskiej konserwatywnej prawicy („Biali”) i oddziałami fińskiej lewicy („Czerwoni”)⁵, dowództwo *Polskiego Legionu* oraz *Centralny Komitet Związków Wojskowych Polaków* w Finlandii, dobrowolnie podporządkowały się pravicowym władzom niepodległej już Finlandii („Białym”)⁶.

Broszura wydana przez komisję likwidacyjną legionu w X rocznicę powstania Legionu Polskiego w Finlandii z okazji zjazdu koleżeńkiego byłych legionistów w dniu 5 czerwca 1927 r.

Źródło: <http://www.poloniam-finlandia.fi/biuletyny/biuletyn75.html>, Portal internetowy „Biuletynu Zjednoczenia Polskiego w Helsinkach”, Nr 75, październik–listopad 2007.

⁵ Zob. S. Hentilä, *Od uzyskania niepodległości do zakończenia wojny kontynuacyjnej*, [w:] *Historia polityczna Finlandii 1809–1999*, O. Jussila, S. Hentilä, J. Nevakivi, Kraków 2001, s. 118–128; T. Cieślak, *Historia Finlandii*, Wrocław 1983, s. 215–221.

⁶ Mimo tego, że ogłoszenie w dniu 6 grudnia 1917 roku deklaracji o niepodległości przez konserwatywny fiński Senat poparło większość Finów, to wydarzenie to doprowadziło do rozpoczęcia politycznej rywalizacji, a następnie militarnej konfrontacji pomiędzy oddziałami prawicowych konserwatystów fińskich (wspieranych przez Niemcy i międzynarodowych ochotników), a formacjami zbrojnymi lewicowego ruchu robotniczego (Socjalnymi Demokratami), wspieranymi przez Rosję. Przepis własny.

Dowództwo Legionu Polskiego w porozumieniu z fińskimi władzami oraz prezydentem *P.E. Svinhufvudem*⁷ ustaliło, że głównym zadaniem Polaków będzie zapewnienie bezpieczeństwa i porządku w mieście i twierdzy *Vipuri (Wyborg)*, ochrona linii kolejowej na odcinku Wyborg – granica rosyjska oraz zgromadzenie i utrzymanie w swym posiadaniu jak największej liczby broni i amunicji, z zamiarem przekazania jej tworzonej fińskiej armii.

Żołnierze *Legionu Polskiego w Finlandii* wzięli udział po stronie „Białych” w utarczkach zbrojnych i walkach z oddziałami fińskiej lewicowej „Czerwonej Gwardii” w rejonie Viipuri, chronili miejscową fińską ludność przed około 14-tysięcznym

Sytuacja na froncie na początku lutego 1918 r.

■ – obszar kontrolowany przez „Białych”, ■ – obszar kontrolowany przez „Czerwonych”

Źródło: <http://www.promilito.fora.pl/pro-milito-obronosc-polityka-wojsko-w-kraju-i-na-swiecie,17/fin-skie-sily-zbrojne-w-czasie-8221-zimnej-wojny-8,523.html>.

⁷ Pehr Evind Svinhufvud (1861–1944) – fiński polityk. Urodził się w szwedzkojęzycznej fińskiej rodzinie starszylacheckiej. Po studiach na uniwersytecie w Helsinkach (historia Rosji i Skandynawii, prawo) pracował w Sądzie Apelacyjnym w Turku. W 1907 roku przewodniczący senatu fińskiego. Od listopada 1917 do maja 1918 roku – premier pierwszego rządu niepodległej Finlandii. Od maja do grudnia 1918 roku był tymczasowym szefem państwa (tzw. „posiadacz najwyższej władzy”) i zwolennikiem współpracy z Niemcami, reprezentując poglądy monarchizmu. W latach 1930–1931 premier Finlandii, a w latach 1931–1937 prezydent kraju. Kawaler polskiego Orderu Orła Białego (1935). Zob. http://en.wikipedia.org/wiki/Pehr_Evind_Svinhufvud.

zdemoralizowanym rosyjskim kontyngentem wojskowym, a także aktywnie prowadzili rozbrajanie rosyjskich żołnierzy i marynarzy, którzy uciekali z bronią do Rosji.

Ostatecznie pod naporem wojsk niemieckiego korpusu ekspedycyjnego na przełomie lutego i marca 1918 roku, Legion Polski wycofał się z zajmowanych stanowisk, a w dniu 1 marca 1918 roku ogłoszono decyzję o jego rozformowaniu.

W maju 1918 roku z chwilą zakończenia wojny domowej w Finlandii polscy legioniści przekazali uzbrojenie i sprzęt wojskowy władzom fińskim. Część z nich wróciła do Polski, a niektórzy dołączyli do innych polskich oddziałów w Rosji⁸. Większość byłych żołnierzy Legionu Polskiego w Finlandii wzięła później udział w wojnie z bolszewikami 1919–1920.

Ciekawostką pozostaje, że od dnia 2 kwietnia 1917 roku Legion Polski w Finlandii posiadał swojego kapelana wojskowego, którym został rodowity Fin mówiący po polsku – *ksiądz Karol Carling* – katolicki proboszcz parafii w Wybörgu, który po rozwiązaniu legionu powrócił na swoje poprzednie stanowisko⁹.

⁸ K. Filipow, Z. Wawer, *Legion Polski w Finlandii*, [w:] *Wojsko Polskie 1914–1922*, t. I, Koszalin 1986, s. 160–162.

⁹ http://www.ordynariat.wp.mil.pl/pl/378_12140.html – portal internetowy Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego; Centralne Archiwum Wojskowe (CAW: KW-C. Wniosek o odznaczenie Krzyżem Walecznych z dnia 15 marca 1922 roku).